

Trồng Sen nơi xứ lạnh

Lâm-Tháo

Cách đây hơn 2500 năm, một hôm Đức Phật Thích Ca trong Hội Linh-Son trước mặt trên một ngàn hai trăm tăng chúng Ngài lặng lẽ đưa lên một cành hoa sen và im lặng nhìn tất cả mọi người. Tất cả tăng đoàn đều nhìn nhau ngỡ ngác chẳng hiểu Đức Phật muốn nói gì, chỉ có một mình Ngài Ca Diếp chúm chím mỉm cười, và Đức Phật bèn ấn chứng cho Ngài Ca Diếp để trở thành vị Tổ thứ nhất truyền thừa Phật Pháp.

Câu chuyện Thiên trên đây mọi người học Phật đều đã nghe qua và hoa sen được biểu trưng cho Phật Giáo. Nơi đâu có chùa là có ao sen, và hoa sen được xem là hoa quý để dâng lên cúng Phật. Sau 1975 chúng ta bỏ nước ra đi, bỏ lại sau lưng bao nhiêu kỷ niệm êm đềm của quê hương, trong đó có hình ảnh thân thương của ngôi chùa xưa cổ kính và ao sen thơ mộng trước cổng chùa.

Người Việt lưu vong chúng ta sau những năm tháng đầu bỡ ngỡ, giờ đây đã đứng vững và phát triển nhanh chóng trên mảnh đất tạm dung, nơi đâu có người Việt nơi đó có phố xá, nhà thờ và chùa chiền. Ngay tại Toronto đã có gần mười

ngôi chùa của người Việt. Phải nói rằng nơi nào có người Việt ở nơi đó có chùa Việt-Nam. Chúng ta không còn thiếu chùa để thờ phượng như những năm đầu định cư, nhưng chùa chúng ta vẫn còn thiếu một hình ảnh quen thuộc trước sân chùa. Đó là cái ao sen với những cành lá xanh to vươn mình hứng sương trên mặt nước cùng những bông sen rực rỡ khoe màu trong ánh nắng ban mai. Hồi ra chúng ta mới biết rằng không dễ gì **trồng sen nơi xứ lạnh** như ở Canada này.

Tôi rất mê hoa sen, nên cách đây bảy năm, lần đầu tiên bắt gặp một chậu sen trưng bày nơi vườn bán cây kiếng tại Toronto, tôi và vợ tôi đã bàng hoàng xúc động, đứng trầm trồ hoài không dứt đi được. Lúc ấy chậu sen chỉ mới có vài lá non to bằng bàn tay. Chỉ nhìn lá sen thôi mà tôi cảm thấy mình phải làm sao trồng cho bằng được một chậu sen tại nhà để

chiêm ngưỡng mỗi ngày. Tôi bèn hỏi cô bán hoa, sen này chừng nào trở bông và bông sen màu gì? Cô bán hoa tình thiết trả lời, cô bán hoa này từ đầu năm tới giờ nhưng chưa từng thấy được bông sen thật sự nở ra như thế nào, vì khi chậu sen vừa lú nụ thì đã có người rinh đi mất rồi. Cô chỉ cho chúng tôi ngắm hình bông sen cột vào chậu bông mà thôi. Tôi và vợ tôi quyết định phải mua cho bằng được chậu sen này, mặc dầu lần đầu tiên họ nhập cảng sen nên giá bán rất đắt.

Tôi đã dài dòng tâm sự với các bạn cái đam mê và cơ duyên trồng sen của tôi. Sau đây tôi xin trình bày một vài kinh nghiệm thu

thập được về trồng sen trong bảy năm qua hầu giúp các bạn ở các vùng lạnh lẽo và băng giá như Canada, từ việc trồng sen trong chậu cho đến trồng hẳn ngoài ao sau vườn để có hoa sen cúng Phật.

TRỒNG SEN TRONG CHẬU

Thật ra trồng sen trong chậu cũng đơn giản thôi. Lúc đầu chúng ta nên mua một chậu sen đã được nhà ương cây trồng sẵn có ra lá hẳn hoi cho chắc ăn. Bạn cũng có thể mua củ sen do nhà vườn nhập cảng từ Mỹ hoặc từ Á-Châu sang, khoảng 40 đô một củ. Tôi đã có mua loại củ sen này để trồng thử, nhưng đã thất bại vì củ sen nhập cảng thường không ra lá và bị thối, bạn cần giữ hóa đơn để xin hoàn tiền lại. Và bây giờ các nhà vườn ở Canada không còn nhập cảng củ sen để bán nữa vì khách hàng đem trả lại quá nhiều. Có những chậu sen đã ra vài lá non trong các chậu nhỏ bằng nhựa đường kính cỡ 40cm có giá từ 80 đến 100 đô, những chậu to bằng sành có rất nhiều lá to rất mạnh giá từ 200 đến 400 đô. Riêng với những chậu sen đã lú nụ họ bán rất đắt, có khi từ 500 đến 600 đô một chậu.

Có nhiều giống sen được bán tại Canada, loại màu hồng sậm, màu vàng, hoặc màu trắng, và có loại sen nhập cảng từ Ai-Cập có tên là “sacred lotus” có 3 màu vàng, đỏ và lẫn cả màu tím nữa, nhưng sen này giá rất đắt và rất khó trồng vì chưa thích nghi với khí hậu Canada. Nhưng mua bất cứ loại sen nào bạn cũng nên chọn loại sen có ghi chữ “**hardy**” vì đó là loại cây đã chịu đựng được khí hậu lạnh như Canada.

Tôi đã có trồng qua hai giống sen có bán tại các vườn ương tại Toronto :

- 1- Roseum Plenum Lotus – Hardy, cho ra bông màu hồng sậm, và
- 2- Mrs. Perry D Slocum Lotus – Hardy, bông có cánh màu đỏ bên ngoài và màu vàng bên trong.

Cả hai loại sen kể trên đều sống rất mạnh và lên nhanh trong mùa hè. Lá sen với đường kính khoảng 50cm, lên cao khỏi mặt nước cỡ 1.5m, và đặc biệt là hoa sen rất to, cỡ 30cm đường kính và đầy những cánh hoa, (mỗi bông sen có trên 100 cánh vừa lớn nhỏ). Các hoa sen bên Việt Nam thuở xưa chỉ có một lớp cánh mà

thôi, còn hoa sen ngày nay nhờ các phương pháp gây giống khoa học nên mỗi bông sen có hàng trăm cánh xem rất đẹp.

Trồng sen trong chậu mùa hè tại Canada cũng rất dễ , bạn chỉ cần theo dõi châm nước cho đầy đủ để chậu sen không bị khô, và từ 3 đến 4 tuần bạn cho thêm phân bón vào. Bạn nên mua loại phân bón dành riêng cho sen và sùng có bán đầy đủ tại các vườn ương cây.

Tại Canada, mùa hè chỉ có được khoảng 4 tháng, từ tháng sáu đến hết tháng chín. Bắt đầu tháng 10 mùa thu đã đến, và nhiệt độ ban đêm có khi xuống dưới 10 độ C, và mùa đông tuyết đã bắt đầu rơi từ tháng 12 cho đến tháng 3 có khi tuyết vẫn còn rơi. Ban ngày mùa đông có nơi nhiệt độ xuống thấp -15 độ C, còn ban đêm -25 độ là thường, và cây sen không thể nào sống với nhiệt độ bên ngoài dưới 10 độ C được.

Khi mua chậu sen tôi đã cẩn thận hỏi cô bán hoa làm cách nào cho cây sen có thể sống lại qua mùa đông. Cô đã giải thích có 3 cách để giữ cho cây sen được “**ngủ**” trong mùa đông, cho đến mùa hè sang năm khi nhiệt độ ban đêm ngoài trời cỡ 12 độ C thì mới có thể đem cây sen trồng ngoài sân được.

1- Cách thứ nhất : Đem chậu sen để trong nhà kiếng (green house) có đầy đủ điều kiện nhiệt độ và ánh sáng như của vườn ương cây chuyên nghiệp.

2- Cách thứ nhì : Để chậu sen trong một kho lạnh (cold storage) với nhiệt độ cố định khoảng 4 độ C và không có ánh sáng suốt mùa đông.

3- Cách thứ ba : Đẽ chậu sen trong một góc bên trong garage xe, và garage này không được có sưởi ấm trong mùa đông.

Xin lưu ý : Trước khi cho sen ngủ qua mùa đông trong cold storage hoặc trong garage bạn phải đổ hết nước trong chậu đi và cắt hết các cọng lá chỉ còn lú chừng 10 cm thôi, và lâu lâu phải châm thêm nước nếu thấy đất trong chậu đã khô. Tôi có người bạn đã áp dụng cho sen ngủ trong cold storage và đã thành công.

Cách thứ nhứt (green house), tôi đành chịu thua, vì đâu phải ai cũng có khả năng xây một nhà kiếng và sưởi ấm suốt mùa đông. Cách thứ hai (cold storage) tôi cũng không có được, vì nhà tôi có basement nhưng lại có sưởi và không có phòng lạnh để chứa rượu như một số nhà ở Canada. Cách thứ ba, nhà tôi có garage không có sưởi, nhưng mùa đông Canada garage của tôi có khi nhiệt độ xuống dưới trừ 10 độ là thường, thành ra tôi không dám để chậu sen ngoài garage.

Trong năm đầu, khi gần cuối mùa hè chậu sen của tôi trở được vài bông màu hồng rất đẹp. Lần đầu tiên tại Canada tôi và vợ tôi được nhìn tận mắt một bông sen nở, chúng tôi mừng không xiết kể. Chúng tôi theo dõi từng đọt lá non lú lên, từng ngày cho đến khi cánh lá đã tròn đầy, và trong hai tháng đầu chúng tôi chờ hoài không biết chừng nào sen mới ra nụ. Ở Việt-Nam có bao giờ chúng tôi để ý đến các nụ sen nở làm gì. Và khi lần đầu tiên thấy một nụ sen to bằng ngón tay út vừa lú lên khỏi mặt nước lòng chúng tôi mừng không kể xiết.

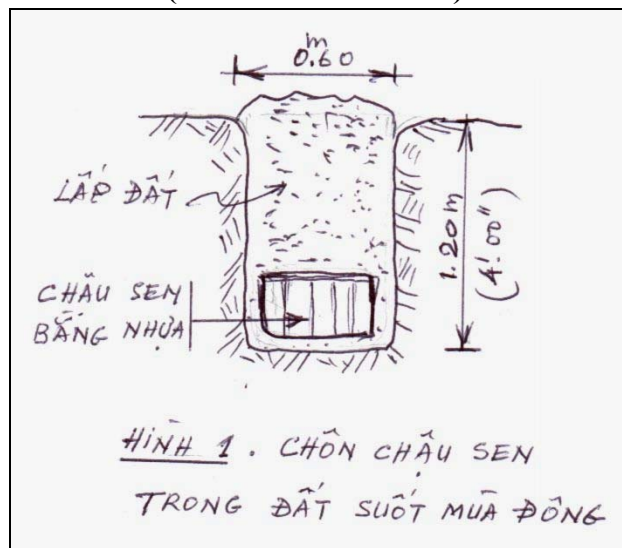
Cuối tháng chín lá rụng đã bắt đầu trở vàng báo hiệu mùa hè sắp hết, chúng tôi phải tìm cách bảo quản chậu sen cho đến mùa hè sang năm. Vì tôi không có đủ 3 điều kiện kể trên nên đành mang chậu sen vào nhà bếp để chung với các chậu rau nhiệt đới của vợ tôi. Tôi định ninh rằng các cây rau VN của vợ tôi vẫn sống khỏe suốt mùa đông trong nhà bếp vì nơi đây có đầy đủ ánh sáng và nhiệt độ luôn luôn trên 20 độ, hy vọng chậu sen của tôi sẽ phát triển bình thường như các cây kiếng nhiệt đới trong nhà. Nhưng tôi đã lầm, các chậu rau của vợ tôi vẫn ra lá đều đặn trong khi chậu sen cứ lần lần héo lá và khi mùa xuân đến thì các củ sen trong chậu đã hoàn toàn thối hết. Cũng may

vì còn thời hạn bảo đảm một năm nên tôi được vườn ương hoàn tiền lại, và chờ đến mùa hè khi có sen mới nhập cảng về, tôi lại thử thời vận lần nữa. Tôi yêu cầu họ chỉ cho tôi cách bảo quản nào khác để bảo đảm sen phải sống qua mùa đông, nếu không tôi sẽ hoàn trả lại nữa.

Và lần này có lẽ họ rút kinh nghiệm từ các năm trước hay từ các vườn ương khác nên họ chỉ cho tôi một cách cho sen ngủ trong mùa đông mới lạ mà tôi chưa từng nghe qua, và cũng nhờ cách này mà tôi đã nghĩ ra cách trồng sen ngoài trời tại xứ lạnh Canada.

4- Cách thứ tư : Chôn sen trong mùa đông. Khi mùa thu bắt đầu, bạn cũng cắt hết các lá sen và đổ hết nước trong chậu ra, và bạn ra sau vườn (hay nơi nào thuận tiện) đào một lỗ sâu tối thiểu 1.20 m (4 feet) với đường kính to hơn chậu sen của bạn, bạn đặt chậu sen xuống đáy hố và lấp bằng đất lại. Và bạn cứ để như thế cho hết mùa đông.

(xin xem hình vẽ số 1).

Khi nào trời ảm lại với nhiệt độ ban ngày khoảng 20 độ C và ban đêm cỡ 12 độ C thì bạn sẽ moi đất ra và đem chậu sen lên trồng lại. Đó là cách chỉ dẫn của vườn ương tại Toronto. Lúc đầu chúng tôi cũng bán tín bán nghi, nhưng tôi không còn chọn lựa nào khác nên đành làm thử. Thú thật với các bạn, đào một cái hố đường kính khoảng 60 cm và sâu 1.2 m trên đất cứng hoặc có đá không phải dễ như mình tưởng.

Nhưng tôi và vợ tôi cũng hi hục hết nửa ngày để đào cho xong, và suốt mùa đông chỗ chậu sen của tôi có khi tuyết phủ cao cả thước suốt mấy tháng trời, tôi lo sợ cây sen chắc không thể nào sống nổi.

Chờ cho khi trời đã ấm lại trên 20 độ C ban ngày, tôi và vợ tôi lại ề ạch vác cuốc xẻng moi chậu sen lên. Việc đầu tiên là tôi moi xem các củ sen còn sống không, và vô cùng ngạc nhiên khi thấy các cọng lá sen mà tôi chừa lại vẫn còn xanh tươi. Tôi mừng quá và chỉ cho vợ tôi : “ Em ơi cây sen mình còn sống nhăn, vậy là khoẻ rồi, mình OK rồi, “*ăn tiền*” “*eat money*” rồi ! Tôi khoái chí la lên và nói đùa với vợ tôi.

Hai tuần sau chậu sen bắt đầu ra lá non, và sau hai tháng nụ hoa đầu tiên đã lú dạng, chúng tôi vui mừng và sấm soi suốt ngày. Năm đó chậu sen cho tôi năm hoa sen to đồ lắm. Tôi nghĩ phục cô bán hoa đã chỉ cho tôi cách cho sen ngủ trong mùa đông với phương tiện đơn sơ và không tốn tiền. Nhưng có điều hơi bất tiện là hết mùa hè tôi lại phải đào hố đem chôn sen và sau mùa xuân lại đào lên, công việc khá nặng nhọc so với cái tuổi đã hưu trí của tôi. Tôi phải tìm cách ủ sen sao cho giản tiện hơn.

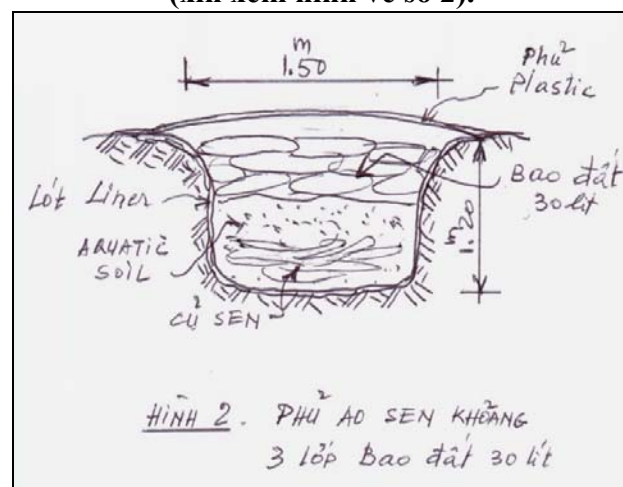
Bỗng nhiên tôi nghĩ là sở dĩ cây sen không bị thúi củ trong mùa đông mặc dù bên ngoài có khi trừ trên 30 độ C là vì cây sen đã nằm sâu trong đất gần 1.20 m. Nếu bạn có phụ trách việc xây cất tại Canada bạn đều biết rằng các ống nước tại đây bắt buộc phải chôn sâu dưới 4 feet theo building code của xứ này, nếu không các ống nước qua mùa đông sẽ bị bẻ vì đông lạnh. Vì thế các nhà cửa tại Canada đều có basement sâu trên 1.2 m để cho ống nước chui vào. Và nếu bạn xây basement sâu trên 7 feet để có thể ở được, thì tường vách bên ngoài bạn chỉ cần bọc insulation sâu 4 feet là đủ vì dưới 4' nhiệt độ của đất bên ngoài luôn luôn ở + 4 độ C. Đó là những điều mà tôi đã học được khi hành nghề xây cất tại Canada. Nguyên tắc này giúp tôi trồng sen mà không cần phải đào hố chôn sen nữa, tôi trồng sen hẳn trong ao ngoài sân luôn.

TRỒNG SEN NGOÀI SÂN.

Thay vì cứ phải cứ đào lên và lấp xuống một năm hai lần như trước, chúng tôi đào một cái hồ nhỏ ngoài sân sau rộng chừng 1.50 m đường kính và sâu độ 1.20 m, và dùng loại “liner” bằng cao su dày lót dưới đáy hồ và thành hồ cho nước không thấm ra ngoài được.

Xong tôi mua loại đất để trồng cây dưới nước thường có tên gọi là aquatic soil, tôi đổ đất này xuống đáy hồ dày khoảng 60 cm. Khi hết mùa hè tôi cẩn thận phá chậu sen ra và đem chôn tất cả củ sen xuống đáy hồ, và thay vì lấp đất để ủ sen như trước, tôi lấy các bao đất chưa dùng đến phủ đầy trên miệng hồ. Thông thường bạn phủ chừng 3 lớp bao đất thì vừa đầy ngang miệng hồ. Xong tôi lại phủ kín lên trên các bao đất này một tấm nylon hay plastic để cho nước mưa và khí lạnh không xuống hồ sen được.

(xin xem hình vẽ số 2).

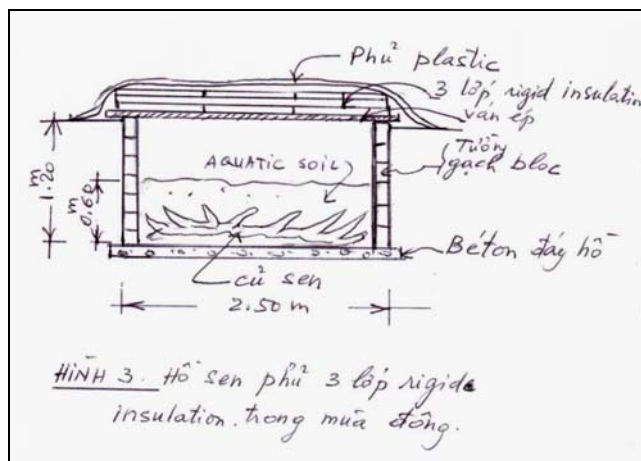

Sở dĩ tôi cho thay thế các bao đất vì khi mùa hè đến tôi chỉ cần dỡ các bao đất này ra và mang cất đi chỗ khác để qua sang năm xài lại, khỏi phải đào lên và lấp xuống tốn nhiều công sức nữa. Các bao đất này vườn ương đều có bán, loại 30 lít một bao vừa sức cho mình rinh đi mà không sợ bị cụp xương sống.

Tôi thấp thỏm trông cho hết mùa đông để xem thí nghiệm của mình có thành công không. Khi mùa hè vừa đến tôi và vợ tôi hè nhau ra rinh các bao đất sang một bên, và khi bao đất cuối cùng được dỡ lên một vài cọng sen của năm ngoái vẫn còn lú lên và xanh tươi.

Tôi mừng quá, như vậy suy luận của mình không sai, và từ đây tôi có thể trồng sen hẳn trong ao ngoài sân, khỏi phải chôn sen như các năm trước nữa. Năm nay các cây sen của tôi nhờ có ao rộng nên bung ra thật nhiều, và trở rất nhiều bông.

(xin xem hình vẽ số 3).

Nhưng tôi lại nghĩ thêm rằng sở dĩ các củ sen nằm ngoài trời mà không bị thối vì có lớp đất bên trên che chở cho hơi lạnh không xuống sâu được. Đất cũng là một loại cách nhiệt (insulation) mà ít ai để ý tới. Như vậy thay vì dùng các bao đất nặng cho tốn sức, tôi nên thử dùng các tấm cách nhiệt cứng còn dư lại của các công trường xây cất, vừa nhẹ vừa đỡ tốn tiền. Tôi đi gom các tấm cách nhiệt vụn mà các nhà thầu bỏ đi đem về đặt trên hồ sen thay cho các bao đất. Mỗi tấm cách nhiệt có độ dày từ 1 inch cho đến 2.5 inch, bạn chỉ cần đặt cỡ 3 lớp cách nhiệt mỗi lớp có độ dày cỡ 2.5 inch là đủ. Bạn nên dùng thứ foam cách nhiệt chứ đừng dùng loại batt vì loại này rất công kênh và nếu bị ướt thì mất tính chất cách nhiệt. Trên mặt các tấm cách nhiệt này bạn cũng phải phủ kín bằng một tấm nhựa plastic dày để cho hơi lạnh không xuyên qua kẽ hở của các tấm cách nhiệt.

Trong bốn năm qua tôi đã áp dụng cách trồng sen ở vườn sau của tôi như đã trình bày ở trên, và năm nào sen cũng trở bông đầy hồ. Và năm vừa qua tôi cũng đã có trồng một hồ sen to hơn cho Thiền Tự Tuệ Viên tại Toronto.

Tôi cũng được biết tại Toronto có người trồng sen ngoài sân nhưng không dùng insulation như tôi, và họ dùng electric deicer rất tốn kém để sưởi ấm các cây sen trong mùa đông. Tôi không có kinh nghiệm về việc này nên không dám trình bày cho các bạn được. Hiện giờ tôi đang nghĩ cách trồng sen trong ao sâu thiên nhiên ngoài trời mà không cần dùng đến insulation, nhưng chưa biết có thành công không, khi nào có tin vui tôi sẽ gửi đến các bạn sau.

Khi nào bạn có dịp du lịch sang Toronto vào mùa hè khoảng tháng tám, nếu thuận tiện xin mời bạn ghé xem hoa sen sau nhà tôi hoặc đến thăm hồ sen và ngắm cảnh tại Thiền Tự của chúng tôi.

Tôi cũng mong được đón nhận các kinh nghiệm trồng sen quý báu khác của các bạn để học hỏi thêm.

Tháng 12- 2006.

Lâm-Tháo